

Vejen er på vej mod storbyen

Den levende by 1968 har planer, som rækker ind i næste årtusind

POLITIKEN – Søndag 24. marts 1968

36 • POLITIKEN • Søndag 24. marts 1968

En tolver i Vejen

DEN LEVENDE BY 1968 kan godt være sin titel bekendt. Søndags-Politiken har på 12 punkter i 12 punkter er det en imponerende udvikling, man satser på i denne sydjyske by.

1. har det første sogneråd i landet oprettet en hjælpeskole, som nu har 150 elever;
2. bygges Europas største konservesfabrik;
3. indrettes ungdomscenter, hvor de unge selv står for økonomi og ledelse;
4. etableres lægefællesskab, som nedsætter lægernes administrationsomkostninger og patienternes ventetider;
5. er der udarbejdet en dispositionsplan for trafik, erhverv og bolig frem til år 2000;
6. er der planer om en tandretningsklinik, besluttet som den første i landet på sognerådsplan;
7. er der planer om at lade skolebørn være med til selv at indrette eget fritidshjem på en gammel bondegård;
8. sælger sognerådet jord til industriformål for 6 kr. pr. kvm (mod 40 kr. i Brabrand);
9. er der bygget 20 pensionistboliger i moderne rækkehuse;
10. totalsaneres hele bykernen for at give plads for moderne forretnings- og beboelsesbyggeri;
11. er erhvervsetagearealet fordoblet til i alt 80.000 kvm i årene 1960-65. Endnu en fordobling til 160.000 kvm kan forudses inden 1970;
12. er der planer om at bygge et stort teater, et gymnasium, et firetagers hotel, hundreder af nye boliger og mange nye virksomheder.

At Vejen er livlig, tyder foreningslivet også på. 82 foreninger var tallet sidste år. Nu er det allerede vokset til 92. Blot i denne uge er der opstået to nye, en afdeling af Hvide Kors og en filmklub.

Stationsbygningen til venstre i billedet er fra 1871, som mange tager fejl og tror, det er kroen. Kølesken til højre i billedets baggrund er ikke det nye rådhus, men A.S. Phønix' nye administrativebygning.

Vejen er på vej mod storbyen

Den levende by 1968 har planer, som rækker ind i næste årtusind

At Leif Larsen

En tolver i Vejen

DEN LEVENDE BY 1968 kan godt være sin titel bekendt.

Søndags-Politiken har på ny besøgt Vejen.

Opstillet i 12 punkter er det en imponerende udvikling, man satser på i denne sydjyske by.

I Vejen:

1. har det første sogneråd i landet oprettet en hjælpeskole, som nu har 150 elever;
2. bygges Europas største konservesfabrik;
3. indrettes: ungdomscenter, hvor de unge selv står for økonomi og ledelse;
4. etableres lægefællesskab, som nedsætter lægernes administrationsomkostninger og patienternes ventetider;
5. er der udarbejdet en dispositionsplan for trafik, erhverv og bolig frem til år 2000;
6. er der planer om en tandretningsklinik, besluttet som den første i landet på sognerådsplan;
7. er der planer om at lade skolebørn være med til selv at indrette eget fritidshjem på en gammel bondegård;
8. sælger sognerådet jord til industriformål for 6 kr. pr. kvm (mod 40 kr. i Brabrand);
9. er der bygget 20 pensionistboliger i moderne rækkehuse;
10. totalsaneres hele bykernen for at give plads for moderne forretnings- og beboelsesbyggeri;
11. er erhvervsetagearealet fordoblet til i alt 80.000 kvm i årene 1960-65. Endnu en fordobling til 160.000 kvm kan forudses inden 1970;
12. er der planer om at bygge et stort teater, et gymnasium, et firetagers hotel, hundreder af nye boliger og mange nye virksomheder.

At Vejen er livlig, tyder foreningslivet også på. 82 foreninger var tallet sidste år. Nu er det allerede vokset til 92. Blot i denne uge er der opstået to nye, en afdeling af Hvide Kors og en filmklub.

DA PROFESSOR Vilhelm Lorenzen for mange år siden besøgte Vejen, hentede han inspiration til at stifte Foreningen Bedre Byggeskik, så skuffet blev han over byens udseende dengang, og meget har det jo ikke hjulpet på den siden hen, sagde pastor G. Monrad i mandags på et møde, som Turist- og Borgerforeningen i Vejen havde indkaldt til med "byens forskønnelse" som hovedemne.

- Jeg håber, at *Politiken* vil lade sig imponere af, at vi holder et møde om at gøre Vejen kønnere, dagen efter at vi er kåret som årets levende by, men en pige med liv i er nu engang bedre end en, der bare er køn, sagde en anden diskussionsdeltager, advokat *H. Busk*.

Ved tilfældighedernes mærkelige spil havde den levende by 1968 netop møde om at gøre byen endnu livligere og kønnere, da *Søndags-Politiken* ville se nøjere på den kommunale og erhvervsmæssige udvikling. Vi blev faktisk imponerede over de mange planer og initiativer, denne by med 7400 indbyggere har i gang.

Indbyggertallet fordobles

Om kort tid regner man med at se professor *Palle Suenson*, formanden for fondet for Bygnings- og Landskabskultur, i Vejen. Han har lovet vederlagsfrit at udstikke en plan for en "ansigtsløftning", så byen kan hæve sig over stationsby-præget.

En omfattende forundersøgelse og en dispositionsplan og principskitse er udarbejdet af skaberen af Albertslund-byggeriet, arkitekt *Knud Svensson* i nøje samarbejde med Vejens kommuneingeniør, *A. Riis*.

Gymnasium, teater, ja endog tanken om at få et humanistisk fakultet, indgår i de overvejelser, man gør sig om Vejens fremtid, hvor indbyggertallet allerede om en snes måneder fordobles gennem kommunesammenlægninger.

Storstadsnykker

Enkelte knurrer lidt over disse "storstadsnykker". En af de handlende i byen sagde: *Nu er vi flyttet fra et sted, fordi huset skulle rives ned, og nu skal vi også flytte herfra, fordi bykernen skal totalsaneres. Vi burde hellere lade byen være, som den er!*

- En by i fremdrift skal man ikke prøve at bremse. Her er sket en masse industrielt og erhvervsræssigt i de seneste fem-seks år. Derfor må vi tænke ud i fremtiden, siger sognerådsformand *Jørn Hansen* (ks.).

- Margarinefabrikken Alfa har planer om at bygge Europas største konservesfabrik i Vejen. Løvens kemiske Fabrikker har flyttet en filial fra Argentina hertil. Buko har netop købt syv hektar jord til en fabrik.

- *Men det må vel også betyde øgede udgifter i den kommunale sektor?*

Vi har selvfølgelig besværligheder som andre kommuner med at skaffe lån, og håber på, at vi også kan få andel i de udenlandske lån, som København næsten har eneret på. Vi vil ikke låne i lokale banker, fordi vi så spærrer for lån til erhvervsudvidelser.

Samtalen foregår på Hansens Hotel i Vejen, som efter mange ejerskifter nu ligger i faste hænder på byens største enkeltvirksomhed, A/S Phønix, der har over 1000 arbejdere og funktionærer beskæftiget.

Kommunikationen i byen er fortræffelig. De korte forbindelseslinjer giver hurtig kontakt.

Samtalen er drejet hen på byens 12 træindustrivirksomheder, hvoraf der alene er ni møbelfabrikker. Få minutter efter er det lykkedes byens energiske erhvervssekretær, *Arthur Vistisen*, at få en af lederne fra møbelfabrikkerne til at komme over for at give et rids af denne industris problemer.

Det er landsformanden for møbelfabrikantforeningen, direktør *J. D. Lawaetz*, ejer af Søren Willadsens fabrik.

Det er det rene sludder, når det hedder sig, at danske møbler fører en "døds-kamp" på eksportmarkederne. Man må huske på, at det er en branche, som er vokset fra en produktion på seks mill. kr. i 1953 til 320 mill. kr. sidste år.

- *Men en stagnation er der dog tale om, Lawaetz?*

Vi har haft en stigningstakt på 20 pct. om året på branchens 430 virksomheder i Danmark. Derefter skete der en stagnation i 1966, men der er allerede i 1967 konstateret ny fremgang, og det endog midt i overgangen til at ændre til halvindustrielle virksomheder. Nu satser vi på gode nyskabelser, dels ved at stille 150 kvm til rådighed ved den store møbelmesse i maj på Bella-Centret. Her kan gode, nye ting få en særlig placering. Dels får vi en særlig afdeling på Teknologisk Instituts nye domicil i Høje Tåstrup, hvor der kan eksperimenteres med møbelbranchens produkter.

På det lokale plan holdes en udstilling fra de mange Vejen-møbel-fabrikker i Vejenhallen til påske. Ikke fordi man venter det store salg, men hallen skal støttes.

Formanden for Vejen Handelsstandsforening, tekstilhandler *Laurits Andersen*, er kommet til stede. Han fortæller om handelsskolen. Den har 138 elever fra syv-otte omegnskommuner, som er fælles om denne opgave, ligesom 13 omegnskommuner har fælles skatteligning i Vejen fra et område, der dækker ca. 40.000 mennesker.

Der er i øvrigt gang i salget af damestrømper i byen. 145.000 par solgte man sidste år i byens forretninger, fortæller Laurits Andersen.

En tredjedel går til eksport

Der er også gang i den øvrige handel. I 1967 havde butikkerne en omsætning på 52 mill. kr., et beløb, der pudsigt nok svarer ganske nøje til indbyggernes indtægter, som på fire år er vokset fra 35 til 52 mill. kroner.

Ikke alle vejensernes penge lægges på byens butiksdiske. I 1967-68 måtte de 2643 skatteydere af med 14 mill. kr. i stats- og kommuneskatter samt godt 300.000 kr. i statsformueskat af en samlet formue på 34 mill. kr.

En erhvervsanalyse fra februar 1966 viser, at der var beskæftiget knap 2000 på byens 41 industrivirksomheder, og at over 10 procent kom fra andre kommuner. I gennemsnit eksporteres en tredjedel af produktionen til mange lande.

- Der er et stort behov for nye industrigrunde i Vejen, oplyser sognerådsformanden.

Vi har købt for 1,7 mill. kr. jord op i en ring rundt om hele byen, men vi spekulerer ikke med den, som visse andre kommuner. Blot vore udgifter dækkes, er vi tilfredse, og det bliver de, hvis vi sætter prisen til 6 kr. pr. kvm til industriformål og 12,50 kr., hvis det er til boligbyggeri. Med disse opkøb har sognerådet simpelt hen umuliggjort jordspekulation, siger Jørn Hansen, som understreger, at alle vigtige beslutninger tages i enighed i sognerådet.

Samme opfattelse af enighed og fælles optræden giver sognerådets næstformand, *Søren Jensen* (S) udtryk for.

Han er formand for skoleudvalget, medlem af Ribe Amtsråd og socialdemokratisk folketingskandidat.

Vejen ligger jo i landets største amt, hvor en spændende udvikling er i gang. I dag er der 52 kommuner, men om to år kun 13 kommuner, hvor der bor 200.000 mennesker og den største beslutning, der skal tages i dette århundrede for Vestjylland, er beslutningen om at placere et universitet i denne landsdel. Vi skal på mandag have møde i amtets universitetsudvalg, og selv om det er kedeligt, at igangsætningen af planerne er blevet forsinket, så er det da helt klart, som Baunsgaard siger, at Vejen har uhyre interesser i, at der sker en udvikling med den højere uddannelse, fastslår Søren Jensen.

Fritidshjem på bondegård

- Hvad så med de større børn?
- Hvornår får Vejen et gymnasium?
- Det kan ikke vare længe. Efter at Varde er begyndt i år at bygge et, står vi øverst på ventelisten i Ribe Amt, men vi har da både 10. klasser og realafdelinger til vore nu 1400 skolebørn. Vi har i øvrigt også som det første sogneråd i landet oprettet en hjælpekole. Det begyndte med 60 elever, men nu har det sprængt alle rammer med 150 børn, som også kommer fra en række nabokommuner. Vi er da også en levende by på andre områder. En skoletandklinik er startet på forbundsbasis. Den dækker børn fra 1. til 5.klasse
- I det kommende år er der afsat 60.000 kr. på kommunebudgettet, som skal bruges til at dække forskelsbeløbet mellem det, sygekassen yder, og regningens fulde pålydende, således at behandling hos de lokale tandlæger er gratis for skoleelever. Desuden har vi planer om en speciel tandreguleringsklinik, som vel vil koste 100.000 kr. mere pr. år, men mon folk er så kede af, at de skal betale skatter, hvis de blot ved, hvad deres penge går til.

- Der er nye børnehaver, og endnu en åbner om et par uger, men der er ingen fritidshjem og vuggestue. Hvorfor ikke?
- Vi har skam planer om det. Fritidshjemmet kan måske etableres helt utraditionelt på en bondegård, som kommunen ejer øst for anlægget. Med den rigtige leder kunne børnene selv indrette sig på gården, så de
- ligesom med ungdomscentret, som de unge selv vil indrette – kan føle, at de har været med til at skabe noget, lyder svaret fra Søren Jensen.

Centralisering til Vejen

Jo, Vejen er levende. Et par dages ophold i byen giver et ganske godt indtryk af et samfund, hvor alt er i opbrud. Hele bykernen skal totalsaneres. Kommunen køber ejendomme op, river dem ned og sælger grundene til tre privatforetagender: Folkebanken, et hotel-konsortium og FDB, som så bygger tre storkomplekser.

I forvejen har FDB storlager i en hal, som rummer knap 20.000 kvm. etageareal. Det oplagrer varer til 300 lokale brugere i landsdelen. En lignende centralisering af alle syd- og sønderjyske gartnersalgsforeninger er også planlagt i Vejen.

Et prøveværksted for alle danske tekstilprodukter, som skal give stærkere kontakt mellem industri og kunstnere, skal placeres dér.

Vejen er på vej til at blive storby. Det er der mange ting, der tyder på.

Stationsbygningen til venstre i billedet er fra 1871 (1917) – men mange tager fejl og tror, det er kroen. Kolossen til højre i billedets baggrund er ikke det nye rådhus, men A/S Phønix' nyopførte administrationsbygning.

Tre år var fru Olesen her på ventelisten for at få en pensionistbolig i de rækkehuse Vejen Sogneråd har bygget til folke- og invalidepensionister.

Møbelindustriens styrke overfor andre lande ligger i, at vi fornyer os, men fortsat har hovedvægten lagt på at arbejde med træ, siger direktør Lawaetz på den moderne virksomhed, der er skabt i Vejen.